

УДК 634.51:631.526.32

Ф.Т. ЗАТOKОВИЙ, завідувач лабораторії по горіху грецькому

Л.Ф. САТІНА, науковий співробітник

Придністровська дослідна станція садівництва

Буковинського інституту АПВ УААН

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ГОРІХА ГРЕЦЬКОГО В ПРИДНІСТРОВСЬКО-ПРИКАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Проаналізовано стан і перспективи виробництва горіха грецького. Наведено результати досліджень місцевого генофонду даної культури. Представлено характеристику господарсько-цінних ознак створених сортів. Відзначено їх високу конкуренто-спроможність порівняно з сортами зарубіжної селекції.

За обсягом виробництва горіха грецького Україна посідає перше місце в Європі і п'яте у світі після Китаю, США, Ірану і Туреччини. В Європі на Україну припадає 22,5% валового виробництва горіха грецького. Він є домінуючою плодовою культурою в експорті плодів, ягід і винограду. При цьому питома вага горіха грецького в експорті плодово-ягідної продукції з кожним роком динамічно зростає. Так, за останні 10 років експорт горіхів збільшився у 38 разів, а виручка - у 42 рази і становила близько 33,4 млн доларів США, що забезпечило Україні 83,1% грошових надходжень від загального експорту плодів, ягід і винограду.

© Затоковий Ф.Т., Сатіна Л.Ф., 2009

Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2009. Вип. 51.

Наведені дані є вагомим аргументом для надання культурі горіха грецького в Україні пріоритетного загальнодержавного значення.

Вирощування горіха грецького в Україні до останнього часу проводили за екстенсивною технологією, тобто насадження закладали посадковим матеріалом, вирощеним з насіння, а не вегетативним способом, що обумовило в наявних насадженнях необмежену різноманітність форм-популяцій, переважно маловрожайних і з низькими товарними якостями плодів.

Першочерговою проблемою у виробництві горіха грецького в Україні є створення конкурентоспроможних сортів і високоінтенсивних насаджень з використанням сортового посадкового матеріалу, вирощеного вегетативним способом.

Буковинські сорти відзначаються урожайністю, значними вмістом ядра, масою плоду, легкістю виділення ядра зі шкаралупи та стійкістю до ураження хворобами. За цими ознаками вони не поступаються сортам зарубіжної селекції [7 - 9].

Реалізація результатів досліджень сприятиме створенню в Україні Національного генофонду горіха грецького на сортовій основі.

Зважаючи на те, що ефективність вирощування горіха грецького залежить не лише від сорту, а й ряду інших факторів, зокрема природних умов, було проведено їх дослідження в різних регіонах України. Внаслідок цього виділено регіони з різним рівнем ризику при вирощуванні даної культури [1, 2]. Найбільш перспективною зоною визначено Придністровсько-Прикарпатський регіон. Отже, природно, що тут найбільша щільність насаджень цієї культури. Зокрема на Буковині вирощують 11% горіха грецького України при площі сільськогосподарських угідь 0,9%.

Об'єкт досліджень – дерева горіха грецького місцевих форм, розміщені на присадибних ділянках та в колекційному насадженні Придністровської дослідної станції садівництва. Вивчення місцевих форм горіха грецького проводили за загальноприйнятими методиками сортовивчення плодкових, ягідних і горіхоплідних культур [3 - 5].

За результатами багаторічних досліджень відібрано з місцевого генофонду горіха грецького і внесено в Національний реєстр сортів рослин України 11 сортів, які кодують сукупність важливих для виробництва ознак: урожайність, товарні якості плодів і стійкість до ураження хворобами (табл. 1).

1. Характеристика господарсько-цінних ознак у буковинських сортів горіха грецького

Сорт	Вік дерева	Урожай з дерева, кг	Маса одного плоду, г	Вміст ядра, %	Легкість виділення ядра, бал	Товщина шкара- лупи, мм	Вміст в ядрі, %		Стійкість до ураже- ння хво- робами, бал
							жиру	білків	
Буковинський 1	65	122	11,9	53,0	5	0,8	71,6	14,9	4
Чернівецький 1	13	14	11,8	52,7	5	0,9	69,5	16,3	5
Придністровський	понад 100	111	10,8	51,8	5	0,9	70,8	15,1	4
Ярівський	46	31	11,3	50,8	4	1,0	69,4	14,6	4
Клішківський	85	61	13,9	49,5	4	1,2	69,1	15,0	4
Буковинський 2	понад 100	75	14,1	48,2	4	1,3	69,6	16,2	4
Топорівський	65	81	10,8	51,8	4	1,1	71,8	12,9	5
Прикарпатський	61	69	13,0	50,6	4	1,2	71,6	13,5	4
Буковинська бомба	65	34	17,6	47,1	4	1,5	68,9	14,9	4
Недобойвський	88	83	17,5	50,9	4	1,0	–	–	4
Грозинецький	31	44	12,4	50,7	4	0,9	–	–	4

Порівнюючи буковинські сорти горіха грецького за товарними якостями плодів з сортами зарубіжної селекції, можна стверджувати, що за цією важливою ознакою сорту вони позитивно відрізняються [6 - 9]. Буковинські сорти мають більший вміст ядра, більшу масу одного плоду і меншу товщину шкаралупи, що обумовлює відносно більшу легкість виділення ядра із шкаралупи (табл. 2).

2. Порівняльна характеристика товарних якостей буковинських сортів горіха грецького

Сорт	Вміст ядра, %	Маса одного плоду, г	Товщина шкаралупи, мм
1	2	3	4
Буковинські сорти			
Буковинський 1	53,0	11,9	0,8
Чернівецький 1	52,7	11,8	0,9
Придністровський	51,8	10,8	0,9
Клішківський	49,5	13,9	1,2
Буковинський 2	48,2	14,1	1,3
Топорівський	51,8	10,8	1,1
Прикарпатський	50,6	13,0	1,2
Буковинська бомба	47,1	17,6	1,5
Ярівський	50,8	11,3	1,0
Недобоївський	50,9	17,5	1,0
Грозинецький	50,7	12,4	0,9
Французькі сорти			
Франкуетте	46,7	11,9	1,6
Гранджін	49,3	12,3	1,5
Марбот	43,2	10,9	1,7
Паріз'єн	42,3	13,7	1,8
Майєт	42,3	13,0	1,8
Корн	40,3	10,9	1,7
Нові перспективні французькі сорти			
Фернетте	52,0	12,3	1,3
Фер'єан	49,5	10,0	1,5
Фернор	46,5	11,3	1,7
Лара	46,9	10,5	1,5
Молдовські сорти			
Костюженський	49,6	11,6	1,2
Казаку	48,7	11,6	1,2
Кишинівський	49,4	11,5	1,3

1	2	3	4
Скіносський	49,6	11,0	1,1
Криулянський	47,8	10,0	1,2
Тихомирівський	50,5	10,3	1,2
Угорські сорти			
Тісачечі-83	53,0	12,0	1,0
Алшосентівані-117	50,1	15,5	1,2
Мілотай	46,8	13,9	1,3

Висновки. Наявність конкурентоспроможних буковинських сортів горіха грецького і сприятливих природних умов для його вирощування в Придністровсько-Прикарпатському регіоні обумовлює при створенні високоінтенсивних насаджень на сортової основі гарантоване інноваційне забезпечення.

Література

1. Сатіна Г. М. Грецький горіх в Україні. Економічний огляд і перспективи / Г. М. Сатіна. - К. : [Б. в.], 2006. - 26 с.
2. Сатіна Г. М. Потенціал промислового виробництва грецьких горіхів та шляхи його ефективного використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 "Економіка сільського господарства" / Г. М. Сатіна. - К., 2005. - 20 с.
3. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур / МСХ СССР, ВНИИ садоводства им. И. В. Мичурина. - Мичуринск : [Б. и.], 1973. - С. 124 – 142.
4. Программа и методика селекции плодовых, ягодных и орехоплодных культур / ВНИИ садоводства. - Мичуринск, 1980. - С. 186 – 190.
5. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур / ВНИИСПК. - Орёл, 1999. - С. 493 – 602.
6. Затоковий Ф. Т. Основні підсумки досліджень генофонду горіха грецького Буковини / Ф. Т. Затоковий, Л. Ф. Сатіна, В. І. Сайко // Садовництво : міжвід. темат. наук. зб. – 2006. – Вип. 58. - С. 46 – 51.
7. Szentivay P. Breeding early fruiting, high producing walnut cultivars leading after late spring frosts / P. Szentivay // First International Symposium on Walnut Production. – Budapest, 1989. – P. 175 - 180.
8. Walnut industry in France. - The forth international walnut symposium. - Bordeaux (France), 1999. - 23 p.
9. Bujdosó G. Ukrán és magyar diófajták erzekezervi biralata / G. Bujdosó, L. F. Satina // Kerteszeti és Szőlészeti. - Budapest, 2008. - P. 62 – 64.